

pravda.com.ua/news/2005/12/22/36926.htm 3. Ситников А.П. Новые подходы эффективной коммуникации (стенограмма семинара). – Новосибирск, 1990. – С.12.// <http://www.nlp-ekb.ru/download.html?relPath=metodic> 4. О'Коннор Д., Сеймор Д. Введение в нейролингвистическое программирование. Как понимать людей и как оказывать влияние на людей. – Челябинск, 1998; Олдер Г., Хэзер Б. НЛП. Вводный курс. Полное практическое руководство. – К., 2000; Броди Р. Психические вирусы. – М.,2002; Холл М. Магия коммуникации. Использование структуры и значения языка. – СПб., 2004; О'Коннор Д. НЛП: Практическое руководство для достижения желаемых результатов. – М., 2006; Андреас С. Паттерны магии Вирджинии Сатир. – СПб., 2007; Хеллер С., Стил Т. Интенсивный курс гипноза. Монстры и волшебные палочки. – СПб., 2007.

В. Ярошенко

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Громадянськість виявляє самодостатність людини, при якій можуть ставитися й досягатися різні цілі, але головним є загальне спрямування розвитку людської особистості в її духовно-діяльнісній активності, співвіднесеній з розвитком нації. В умовах глибокої кризи, що охопила всі сфери українського суспільства, об'єднати окремі особистості в політичну спільноту здатна лише довіра до «політичної людини», підкріплена гарантіями свободи. Принаймні, на цій аксіомі побудована мораль сучасного конституціоналізму і саме тому не тільки демократія і свобода, але й довіра до людини має стати основою подальшого розвитку українського установчого процесу.

Актуальність обраної теми визначається, по-перше, потребою цілеспрямованого виховання соціально активного молодого українського громадянина. По-друге, пошуком шляхів попередження зростання бездуховності в українському суспільстві, девіантної поведінки, особливо серед молоді. Самозадоволення, агресивна байдужість, зневажливе ставлення до знань, науки, до людей розумової праці - може обернутися національною трагедією. Сподівання, що всі ці вади молоді, дорослих, зникнуть тоді, коли стабілізується соціально-економічне становище суспільства, - даремні й нереальні.

Метою статті автор визначає узагальнення результатів дослідження створення активного виховного педагогічного середовища за місцем проживання шляхом реалізації програми «Діти нашого двору» у місті Миколаєві, яке пропонує як приклад особистісно-орієнтованого підходу до сприяння становленню громадянськості української молоді. Громадянське виховання – обов'язкова складова частина громадянськості. Узагальнення

цього досвіду може бути корисним як для подальших прикладних і теоретичних досліджень з політичних наук, особливо студентів-політологів, так і впровадження органами місцевого самоврядування ефективної системи виховання молоді місцевої громади.

Оскільки молодь та студентство зокрема визначає соціальний клімат, своєю активністю і рухливістю впливає на нові соціальні і політичні явища і процеси, вивчення студентства як особливої соціальної групи є важливим. За роки незалежності в Україні виросло нове покоління молоді, яке сформувалося в умовах ринкової економіки, нових виробничих відносин, принципово іншої ідеології. Через призму конкретного життєвого досвіду студенти засвоюють цінності праці, власності, духовності, високої культури, гуманізму та моральності. Саме в студентські роки якнайкраще усвідомлюються і засвоюються основні пріоритети і цінності, які в подальшому житті скеровують діяльність. Саме тому участь студентів у програмі «Діти нашого двору» передбачає подвійну корисність: громадянське виховання підлітків студентами та діяльнісне набуття студентами громадянської компетентності, трудове виховання молоді.

Звернемось, насамперед, до міждисциплінарних наукових розробок відомих вчених з розвитку громадянськості. Природа громадянськості, насамперед, ціннісно-смыслова (О.В. Киричук). Вивчаючи психологічні закономірності проблеми громадянської свідомості та самосвідомості, М.Й. Боришевський зазначає, що розвиток громадянськості залежить від соціально-психологічних очікувань, образу Я, рівня домагань, самооцінки – структурних компонентів самосвідомості. Група науковців, чії дослідження торкаються складного процесу розвитку громадянської свідомості та самосвідомості (М.І. Алексеєва, В.В. Антоненко, В.О. Васютинський, Т.М. Яблонська та ін.), з'ясовують шляхи й умови розвитку громадянської свідомості та самосвідомості особистості. Умовою успішного розвитку громадянськості особистості вважається рання генеза, громадянська позиція самих вихователів та визначеність їх ідеалів, опанування історичного досвіду народу, розвиток цілісності, соборності країни, розвиток гуманістичності та толерантності в суспільстві. Для характеристики особистості вельми важливою є категорія ставлення (К.О. Абульханова-Славська, В.В. Антоненко, І.Д. Бех, О.О. Бодальов, О.Ф. Лазурський, Б.Ф. Ломов, В.С. Мерлін, В.М. Мясішев, Ю.О. Приходько, С.Л. Рубінштейн, Д.Б. Старовойтенко). Відтак, розгляд громадянськості повинен проводитися саме починаючи з вивчення ставлень особистості.

Аналіз більшості теорій у зв'язку з поглядами на сутнісну основу розвитку особистості громадянина показав, що конструктивним при вивченні проблеми становлення громадянськості є суб'єктно-діяльнісний або особистісно-орієнтований підхід.

Програма «Діти нашого двору» є прикладом особистісно-орієнтованого підходу до сприяння становленню громадянськості української молоді. Здійснювалась програма шляхом залучення студентської молоді до виховної громадської діяльності підлітків у дворах за місцем проживання, що цілому

сприяло активності громадської діяльності у напрямі сприяння процесам соціалізації підлітків та молоді в умовах сучасних соціальних перетворень.

Базою дослідження став контингент молоді, що навчається у вищих навчальних закладах Південноукраїнського регіону. 600 осіб досліджувались протягом трьох років навчання у ВНЗ. Це були 200 студентів та 400 школярів підліткового віку. Загалом за період дослідження від 1996 по 1999 рік та від 2006 по 2009 рік у дослідженні взяли участь 3260 осіб.

Враховуючи експериментальний етап проекту, який здійснювався протягом 1996 року і успішно закінчився в грудні 1999 року, наступний етап реалізації основної частини проекту був здійснений більш ефективно.

Саме організація змістовного дозвілля підлітків за місцем проживання та залучення до цього студентської молоді була важливим завданням проекту. Попередньо програма була представлена та схвалена на засіданні постійної депутатської комісії Миколаївської міської ради та у межах укладеної угоди про співпрацю з Чорноморським державним університетом ім. Петра Могили. Переважно учасниками проекту зі сторони студентської молоді були студенти зі спеціальності «соціальна робота» та «політологія» під час проходження виробничої практики протягом двох літніх місяців по три години кожного дня. В кожному дворі працювали не менш ніж три або п'ять студентів, обов'язково маючи з собою студентський квиток та мобільний зв'язок зі студентським штабом, куди надавали коротку інформацію про хід виконання програми.

Враховуючи особливості соціально-економічних процесів у місті Миколаєві, стрімке майнове розшарування у суспільстві, програмою передбачені виховні заходи, що сприяли здебільшого попередженню безпритульності дітей, девіантної поведінки, виявлення її передумов та, по можливості, визначення шляхів попередження. Місто Миколаїв в минулому великий промисловий центр суднобудування, зорієнтований на військову промисловість, сьогодні за 4 останні роки безробіття зросло в 7 разів, 30% серед безробітних - молодь, третє місце в Україні по захворюванню СНІДом, вензахворюваннями, 3 тисячі дітей шкільного віку в області не відвідують школу, 700 дітей безпритульних, 100 дітей створили злочинські угруповання, жебракують та використовуються старшими дорослими злочинцями для експлуатації. За результатами проведення на початку червня 2008 року анкетування батьків дітей-підлітків, які були учасниками програми «Діти нашого двору», переважна кількість батьків не обізнані як саме проводять вільний час їх діти і чим захоплюються. Значна частина батьків за різних причин не можуть або не хочуть приділяти спілкуванню зі своїми дітьми більше 15 хв. на день, навіть ті, які ніде не працюють. Виховна робота в загально-освітніх закладах, навіть якнайкраща, недостатньою мірою спроможна створити активне виховне педагогічне середовище у вільний від занять час. Не дивно, що з часом діти звикають до стереотипу неорганізованого життя, формуючи антисоціальні цінності, девіантну поведінку.

У межах програми «Діти нашого двору» попередньо студенти провели презентацію проекту з розміщенням об'єктів на інформаційних стендах

біля під їздів та опитування серед батьків і підлітків з тим, щоб виявити перелік їх проблем і побажань. Таким чином, було виявлено біля двадцяти відсотків дітей з числа респондентів зі схильністю до девіантної поведінки, значний відсоток дітей, серед яких закріплена звичка брутального мовлення у спілкуванні між собою, агресивне і зневажливе ставлення дітей з середньозабезпечених сімей до дітей з бідних і малозабезпечених сімей, до десяти відсотків дітей з комплексом образи через відсутність батьківського спілкування з батьками - трудовими мігрантами. Реалізація програми «Діти нашого двору» значною мірою стала допоміжним ресурсом у створенні активного виховного педагогічного середовища для підлітків у вільний від занять час. Не менш важливим і головним компонентом програми були студенти. Оскільки студенти за віком ближчі до підлітків, вони стали старшими товаришами дітям, в значній мірі допомагали порадами, надавали знання з прав людини, профілактики наркоманії, СНІДу, правил дорожнього руху та просто соціальної підтримки. Таким чином, створили активне виховне педагогічне середовище за місцем проживання шляхом реалізації програми «Діти нашого двору» як приклад особистісно-орієнтованого підходу до сприяння становленню громадянськості української молоді.

Визначимо основні положення особистісно-орієнтованого підходу студентів-політологів до виховання дітей-підлітків з метою сприяння становленню їх громадянськості :

- суб'єкт-суб'єктні відносини, тобто пріоритет самобутності, самоцінності, самозначущості дитини-підлітка. Високий рівень зацікавленості і поваги до дітей з боку студентів поступово сприяв зміні попередньої настороженості і байдужості на формування довіри і співпраці;

- наповнення виховних занять комунікативними, діалогічними, когнітивними, мотиваційними, емоційними й діяльними компонентами, особистісним змістом і ціннісним ставленням до морально-етичного досвіду. Діти через малювання, співи, різноманітну форму рольової гри при сприянні студентами проявляли свою зацікавленість історією свого краю, роду, країни, небайдуже ставлення до збереження квітів, кущів, особливо у своєму дворі. Показовим видається своєрідна оцінка соціально-економічних проблем в Україні дітьми: на малюнку похилена верба у образі України, але при тому впевненість, що це тимчасово і вона випрямиться як і Україна скоро подолає кризу та буде успішною;

- моделювання занять, перетворюючи суб'єктний життєвий досвід підлітків на процес співробітництва й взаємодії підлітка і студента, підлітка з іншими підлітками, спрямовуючи їх на змістовний моральний обмін досвідом. Одними із перших завдань організації програми «Діти нашого двору», яке студенти мали вирішити, це познайомитися з дітьми та познайомити їх між собою. Виявилось, що багато дітей, незважаючи на те, що вони є сусідами у квартирах багатоповерхових будинків, між собою незнайомі. Але, крім того, і між знайомими дітьми виявилися далеко не товариські стосунки. Але протягом двох літніх місяців реалізації програми при уважному щирому

ставленні студентів до підлітків поведінка дітей змінилася на краще. Зокрема, більшість дітей проявили себе доброзичливими, розумними і патріотично налаштованими;

- розвиток морального досвіду особистості як індивідуальної діяльності з перетворення морально значущих зразків особистісної сенс життєдіяльності, життєві плани, орієнтири, прагнення, бажання, наміри, дії дітей. Переважно підлітки бажують бути заможними, здоровими, успішними, мати свою справу та піклуватись про бездоглядних тварин. Отже, діти чутливі та переважно раціональні у своєму намірі набути життєвий досвід.

- розвиток, збагачення морального життя, створення потреби в етичних знаннях, стимулювання емоційної реакції та етичного досвіду через етичний діалог. Спілкування і діалог студентів з підлітками виявились найважливішим елементом програми. Студенти, які завоювали визнання дітей, змогли відчуті особисту значущість та соціальну реалізацію, цінності власної праці, мотивації до праці через громадську діяльність;

- розвиток рефлексії, яка дозволяє побачити себе й оцінити власні прояви, порівняти з іншими, стимулюючи конструктивний розвиток. Використання педагогічних технологій діалогічної взаємодії студентів і дітей-підлітків привчало дітей бачити себе очима стороннього спостерігача, оцінювати власні вчинки, порівнюючи з іншими. Більшість дітей охоче розповідали про особистісні майбутні перспективи, про цінування діяльнісних чеснот, бажання чинити добро, стверджувати його своїми вчинками та життям. Незначну частину дітей, переважно старшого підліткового віку, навпаки, відсторонену та скептично налаштовану, так і не вдалося залучити до співпраці у межах програми.

Узагальнюючи, визначимо напрямки особистісно-орієнтованого підходу до сприяння становленню громадянськості української молоді як процесу:

- Інформаційний – передача перших, елементарних знань про владу, політику, політичний устрій держави, форми і способи участі в політичному житті; передача знань про суспільне життя і місце, яке дитина займає в ньому зараз і займе, коли подорослішає. Приклад інформативного напрямку в дії: “Я живу в Україні. Україна – моя Батьківщина”.

- Ціннісно-орієнтований компонент – формування елементарного апарату політичного мислення, першого образу системи ціннісних орієнтацій. Приклад: “Ми любимо рідну землю”.

- Установчо-нормативний компонент – вироблення в особи певних настанов на сприйняття і споживання політичної інформації, ставлення до політичних подій і явищ, дій інших осіб у сфері політики, і – головне – вибір свого стилю і скерованості поведінки у політичних відносинах.

Процес впровадження технології залучення студентської молоді як допоміжної зайнятості певним чином підвищило зацікавленість молоді у співробітництві, спроможності формування “мозкових центрів”, ініціатив та пропозицій молоді у вирішенні конкретних заходів: організація змістовного дозвілля підлітків, проведення громадських слухань з прийняття рішення про заборону продажу пива та слабоалкогольних напоїв підліткам у

місті Миколаєві, організації наведення чистоти у дворах. За результатами реалізації програми «Діти нашого двору» Миколаївська міська рада погодила працевлаштування 27 студентів у підліткових центрах.

Протягом червня 2008 р. реалізацію проекту висвітлювали в прямому радіоэфірі обласного радіо за участю директора проекту, студентів та самих дітей. Громадяни - батьки, слухачі активно відгукувалися, позитивно і зацікавлено схвалювали проект та самі пропонували конкретні заходи та адреси для проведення програми. Студенти-політологи у межах проходження виробничої практики апробували знання з більшості вивчених навчальних дисциплін. Загалом відбулося підвищення соціального задоволення різних категорій громадян, що сприяло зменшенню відчуження та підвищенню консолідації громадян.

При розробці цілеспрямованої комплексної програми сприяння становленню громадянськості ми спирались, по-перше, на наявні морально-етичні стереотипи, цінності молоді та на позитивно-традиційний зміст підготовки молодшої людини до життя у суспільстві, розвиток у неї ціннісно-сміслової сфери; по-друге, враховувалась специфіка віку, а також наявні тенденції ставлення молодшої людини до себе як громадянина; по-третє, на розроблену комплексну психолого-педагогічну систему впливів, яка б у своєму змісті була доступна студенту і могла реалізуватися в способі його життя. При побудові даної проектної системи була обрана логіка розгортання, що дозволяла реалізувати її в рамках конкретних навчальних завдань і тренінгових вправ. При цьому вказана система спиралась на пізнавальну та емоційно-почуттєву сфери людини, даючи змогу молодій людині виявити свої можливості у реальній практиці життя.

Для посилення тенденцій громадянськості важливим є забезпечення у студентської молоді у процесі вузівського навчально-виховного процесу умов, які сприяли б розвитку громадянської свідомості, поступовому розширенню можливостей усвідомлення сутності соціально-політичних понять у сфері громадянськості. Серед цих умов найважливішими є забезпечення високої розумової активності молодих людей, розвитку в них критичного мислення і водночас конструктивності; використання пізнавальних та виховних можливостей, громадянської спрямованості навчальних предметів, насамперед, історії, політології, етики та естетики, культурології, мови та літератури, правознавства, філософії, народознавства, релігієзнавства, економіки, органічне поєднання їх з виховною роботою; оволодіння науковою історичною інформацією про те, що спричинило періоди державності в Україні та втрати останньої; забезпечення єдності розумового розвитку з розвитком емоційно-вольової сфери та поведінки школярів і студентів.

Узагальнюючи накопичений досвід у створенні активного виховного педагогічного середовища, можемо згадати слова Тараса Шевченка, який, звертаючись до української патріотичної інтелігенції, казав: давайте робити малі справи, а велика сама зробиться. (1, 284) Наведемо графічно, як відбувається становлення громадянськості в юнацькому віці (рис. 1).

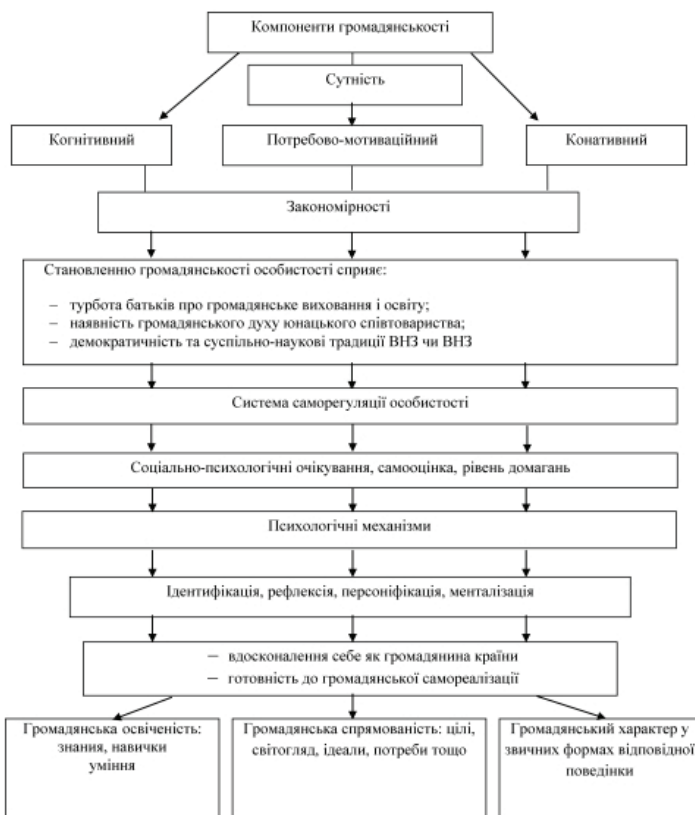

Рис. 1. Схема становлення громадянськості особистості в юнацькому віці

Висновками створення активного виховного педагогічного середовища у межах програми «Діти нашого двору» є:

- відбувається процес формування активної життєвої позиції молоді, яка передбачає наявність переконань, ідеалів, для досягнення яких в людини формується воля, громадянська зрілість, високі морально-етичні якості. Цей процес в нашій країні ще не набув чіткості і послідовності. Молоді люди в умовах трансформації суспільства важко орієнтуються в розмаїтті економічних, соціальних і політичних подій та їх оцінці;

- громадянське виховання не може бути віддане лише на розсуд еліти, а є справою громадськості. Громадські організації можуть і повинні внести в цей процес свій внесок.

- необхідно організувати дискусію про основоположні соціальні і політичні цінності українського суспільства, про цілі і шляхи його розвитку.

- робота з молоддю у межах громадянського виховання повинна будуватися як складова частина місцевого і загальноукраїнського політичного процесу.

Фактори, що впливають на громадянське виховання і активність молоді, наступні:

- фрагментарність, еkleктичний характер входження в політику;
- поліцентризм політичних орієнтацій молодих людей;
- підвищення впливу ЗМІ на політичні уподобання молоді;
- інституціалізація й політизація молодіжного руху;
- перехід від колективістських, суспільних форм соціального життя до індивідуальних, від авторитарності до демократизації, від конфронтаційності до компромісу, від міфологем до раціоналізму;
- з підвищенням освітнього рівня молодого покоління зростає його політична інформованість, компетентність, а відтак і цінність для нього політики.

Особистість перебуває на лінії оптимального розвитку тоді, коли вона, по-перше, вбачає сенс у тому, що відповідає громадянським ідеалам і до чого водночас у неї є можливості і, по-друге, має розвинені відповідні риси характеру, знання і вміння, що дозволяють домогтися поставленої мети, реалізувати себе у своїй країні, індивідуально втілюючи потенціал свого народу.

Особистісно-орієнтований підхід до сприяння становленню громадянськості української молоді - не створити новий тип політичної людини, а дати можливість молодим українцям творчо розвиватись, самозмінюватись.

1. Лук'яненко Л. Національна ідея і національна воля. – К.: МАУП, 2003. – 296 с.

В. Курілло

КОНФІДЕНЦІЙНИЙ ПАРТІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У ЛАТЕНТНІЙ ПОЛІТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У літературі термін „менеджмент” (від англ. managenement – керування, управління) визначається як процес управління матеріальними та людськими ресурсами в інтересах їх ефективного використання з метою досягнення цілей управління суспільством, політичною, економічною або соціальною структурою, окремими спільнотами тощо [6, с. 16].

Усе, що стосується менеджменту у загальному розумінні (на рівні фундаментальних принципів управління), можна й потрібно застосовувати в політичній діяльності, яка, зрозуміло, має певну специфіку починаючи